

Kriminaliteta v Sloveniji leta 1989

Edo Posega in drugi*

Podatki o kriminaliteti v Sloveniji so zbrani za obdobje od 1. 1. 1989 do 31. 12. 1989 za kazniva dejanja prijavljena v istem obdobju. Kazniva dejanja, ki so bila prijavljena v preteklih letih, preiskana pa v letu 1989, so prikazana le v poglavju o preiskavanosti.

Dejanja so razdeljena na delikte splošne, gospodarske in politične kriminalitete, kot jih inkriminira KZ SFRJ, SRS, KZ drugih republik in pokrajin ter posebni zvezni zakon.

V poročilu o kriminaliteti v letu 1989 niso zajeta kazniva dejanja otrok in kazniva dejanja ogrožanja cestnega prometa.

Splošni podatki o kaznivih dejanjih v letu 1989

Delavci ONZ so v letu 1989 vložili na pristojna TJT kazenske prijave za 39 967 kaznivih dejanj ali 3,1 % več kot v letu 1988. Večino, ali 82,8 % vseh obravnavanih kaznivih dejanj v letu 1989, predstavljajo dejanja XV. poglavja KZ SRS, katerih število se je v letu 1989 povečalo za 6,1 %. V istem letu so se povečala tudi kazniva dejanja, zajeta v KZ SFRJ ter KZ drugih republik in pokrajin, in dejanja, zajeta v drugih zveznih zakonih (glej preglednico 1).

Po vrsti kriminalitete so ONZ obravnavali:

Kazniva dejanja	1988	1989	Indeks
politična kriminaliteta	8	3	37,5
gospodarska kriminaliteta	2 289	2 058	89,9
splošna kriminaliteta	36 438	37 906	104,0
skupaj	38 735	39 967	103,1

Medtem ko politična kriminaliteta že nekaj let stalno upada, gospodarska številčno niha navzgor in navzdol, klasična oz. splošna kriminaliteta pa v letu 1989 ponovno teži k naraščanju.

Posamezne uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število kaznivih dejanj:

Z izjemo UNZ Krško, Murska Sobota, Novo mesto in Slovenj Gradec v letu 1989 vse druge

* Miložič Martin, Ivanović Žarko, Šetar Jasna, RSNZ R Slovenije.

UNZ kažejo naraščanje števila kaznivih dejanj, med njimi v večji meri UNZ Ljubljana-mesto in Nova Gorica.

Celje	5 316	Murska Sobota	1907
Koper	2 099	Nova Gorica	1618
Kranj	2 894	Novo mesto	2068
Krško	1 214	Postojna	673
Ljubljana-mesto	10 500	Slovenj Gradec	870
Ljubljana-okolica	2 894	Trbovlje	786
Maribor	6 918	ZEM	212

V preglednici 2 so prikazana kazniva dejanja po občinah v Sloveniji.

A) SPLOŠNA KRIMINALITETA

Trend, ki se je začel v letu 1988, to je naraščanje števila kaznivih dejanj, se je nadaljeval tudi v letu 1989 in to na račun kaznivih dejanj splošne kriminalitete, natančneje premoženjskih deliktov. Teh je bilo za 6,1 % več in predstavljajo že več kot 80 % splošne kriminalitete.

Ob naraščanju števila kaznivih dejanj je potrebno povedati tudi, da so v porastu kazniva dejanja, pri katerih storilec ob zaznavi ni bil znan. To pomeni, da morajo delavci ONZ za preiskavo istega števila KD kot v primerjalnem obdobju, narediti več in bolj strokovno, da dosežejo to številko.

Če pogledamo po poglavjih KZSR Slovenije ugotovimo, da je naraslo število dejanj pri petih poglavjih in to zoper svoboščine in pravice človeka in občanov, družbeno in zasebno premoženje, uradno dolžnost in javna pooblastila, pravosodje ter javni red in mir. Presenetljivo so upadla skoraj vsa kazniva dejanja z znamenji nasilja, najbolj je to opazno pri dejanjih iz XI. poglavja in pri kaznivem dejanju nasilniškega obnašanja, ki so padla za 18 %.

1. Kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje (XV. poglavje KZ SR Slovenije)

Obravnavanih je bilo 33 105 kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje, tj. 6,1 % več kot leta 1988. Ta dejanja so pomenila 82,8 % vse kriminalitete ali 87,6 % splošne kriminalitete

Preglednica 1: Vrste kaznivih dejanj

Kaznivo dejanje zoper	Število	%
— življenje in telo	1 607	— 4,02
— svoboščine in pravice človeka in občana	467	+ 1,17
— samoupravljanje	8	— 0,02
— delovno razmerje in socialna varnost	25	— 0,06
— zakonsko zvezo, družino in mladino	154	— 0,40
— spolno nedotakljivost in moralo	220	— 0,55
— čast in dobro ime	19	— 0,05
— človekovo zdravje	5	— 0,13
— upravljanje družbenih sredstev in naravno bogastvo	1 574	— 3,94
— družbeno in zasebno premoženje	33 105	+ 82,83
— pravni promet	625	— 1,56
— uradno dolžnost in javna pooblastila	80	+ 0,20
— pravosodje	217	+ 0,54
— javni red in mir	751	+ 1,87
— splošno varnost ljudi in premoženja	408	— 1,02
— varnost javnega prometa	47	— 0,12
SKUPAJ KZ SRS	39 312	98,36
— temelji socialistične samoupravne družbene ureditve in varnosti SFRJ	1	—
— človekovo in mednarodno pravo	2	—
— ugled SFRJ, tuje države in mednarodne organizacije	303	+ 0,76
— gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga	16	+ 0,04
— uradno dolžnost uradnih oseb v zveznih organih	0	—
— oborožene sile	0	—
— druge družbene vrednote	254	— 0,64
Skupaj KZ SFRJ	576	1,45
— KD po posebnih zveznih zakonih	65	0,16
— KD po KZ drugih SR in SAP	14	0,03
Skupaj	79	0,19
S k u p a j :	39 967	100

Preglednica 2: Kazniva dejanja po občinah

Občina	St. KD	%
1. Ajdovščina	144	0,35
2. Brežice	510	1,23
3. Celje	1951	4,70
4. Cerknica	145	0,35
5. Črnomelj	452	1,10
6. Domžale	848	2,05
7. Dravograd	114	0,30
8. Gornja Radgona	420	1,01
9. Grosuplje	538	1,30
10. Hrastnik	206	0,50
11. Idrija	258	0,60
12. Ilirska Bistrica	109	0,30
13. Izola	298	0,70
14. Jesenice	521	1,26
15. Kamnik	396	0,95
16. Kočevje	299	0,72
17. Koper	1102	2,66
18. Kranj	1179	2,85
19. Krško	380	0,91
20. Laško	266	0,64
21. Lenart	215	0,52
22. Lendava	280	0,70
23. Litija	246	0,59
24. Lj.-Bežigrad	1830	4,42
25. Lj.-Center	3211	7,76
26. Lj.-Moste-Polje	1707	4,12
27. Lj. Šiška	2448	5,92
28. Lj.-Vič-Rudnik	1724	4,17
29. Ljutomer	260	0,63
30. Logatec	162	0,39
31. Maribor-Pesnica	305	0,73
32. Maribor-Pobrežje	554	1,34
33. Maribor-Rotovž	1761	4,26
34. Maribor-Ruše	263	0,63
35. Maribor-Tabor	1048	2,53
36. Maribor-Tezno	756	1,82
37. Metlika	151	0,40
38. Mozirje	160	0,37
39. Murska Sobota	987	2,40
40. Nova Gorica	1022	2,47
41. Novo mesto	1168	2,82
42. Ormož	328	0,79
43. Piran	517	1,25
44. Postojna	429	1,03
45. Ptuj	1495	3,61
46. Radlje ob Dravi	180	0,43
47. Radovljica	600	1,45
48. Ravne na Koroškem	371	0,90
49. Ribnica	221	0,53
50. Sevnica	347	0,83

Občina	Št. KD	%
51. Sežana	278	0,67
52. Slovenj Gradec	248	0,60
53. Slovenska Bistrica	398	1,00
54. Slovenske Konjice	354	0,80
55. Šentjur pri Celju	311	0,75
56. Škofja Loka	423	1,02
57. Šmarje pri Jelšah	635	1,53
58. Titovo Velenje	1025	2,48
59. Tolmin	210	0,50
60. Trbovlje	341	0,82
61. Trebnje	386	0,93
62. Tržič	243	0,58
63. Vrhnika	274	0,66
64. Zagorje ob Savi	277	0,70
65. Žalec	753	1,82
66. PŽM Ljubljana	144	0,34
67. Drugje	153	0,40

v naši republiki, kar je za 2,3 % več kot leto prej. Število dejanj, ko storilec ob zaznavi ni bil znan, se je povečalo za 5,2 %, hkrati pa je to povzročilo padec števila pozneje odkritih osumljencev za dobrih 6 %.

Gibanje teh deliktov je bilo sorazmerno pričakovano in v skladu s predvidevanji. Strukturni premiki znotraj tega poglavja so bili posledica dalj časa nespremenjenih meril pregonljivosti v kazenskem zakoniku SR Slovenije. Velika inflacija je v bistvu izničila realno vrednostno mejo pregonljivosti posameznih kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje. Na kratko bomo prikazali nekatere značilnosti posameznih dejanj, ki smo jih našli, glede na število primerov.

Bilo je 13 550 navadnih tatvin, tj. 2500 ali 15,7 % manj kot leto prej. V škodo družbenega premoženja je bilo storjenih 4666 dejanj, 8884 pa v škodo zasebnega premoženja. Raziskanost teh kaznivih dejanj je bila za 3,8 % boljša. Delež tatvin v skupni kriminaliteti Republike Slovenije je zadržal lanskoletno raven in znaša 42 %. Približno enak delež tatvin, 40,9 %, je tudi v poglavju zoper družbeno in zasebno premoženje. Še vedno je 1/3 vseh kaznivih dejanj tatvin storjenih v škodo družbenega premoženja. Nizki osebni dohodki, hiperinflacija in cenovna neskladja so zlasti pri življenjsko pomembnih artiklih, oblačilih in tehničnih izdelkih, privedla do povečanja takoimenovanih »socialnih deliktov«. Mnoga prijetja osumljenцев na različnih

krajih in drugi podatki kažejo na pojav organiziranih in profesionalno delujočih tatov po trgovinah v Republiki Sloveniji. Poleg trgovin so tatovi ogrožali tudi druge objekte družbenega sektorja in posameznike. Zaradi naglega naraščanja inflacije in neustrezne ocenitve ukradenih predmetov, ni mogoče realnejše prikazati premoženjske škode, povzročene s kaznivimi dejanji.

Zapisali so 10 622 vseh velikih tatvin, tj. 2125 manj kot leto prej. V notranji strukturi velikih tatvin je bilo 3434 hujših vlomov ali 217 oz. 6,7 % več kot leto prej. Tako je bilo 964 vlomov v stanovanjske hiše, 687 v počitniške hišice in vikende, 428 v trgovine, 336 v kioske (prodajne hišice), 309 v stanovanja, 274 v gostinske objekte, 234 v šole in VVZ, 119 v kulturno-zgodovinske objekte in 43 v lekarne in zdravstvene ustanove. Zaznaven padec je bil pri vlomih v stanovanja (za 116 primerov) in kulturno-zgodovinske objekte (za 46 primerov). Nadaljevali so se tudi negativni trendi z elementi profesionalizacije in organiziranosti. Vse več je vlomov, pri katerih storilci uporabljajo določena znanja in spretnosti, zlasti ko gre za odpiranje in vlamljanje cilindričnih ključavnic. Profesionalni pristop se kaže tudi pri opazovanju in izbiri objektov, izbiri odnešenih predmetov ter v organizaciji prodaje ukradenih predmetov. Ob vlomih v razne objekte je bilo napadenih kar 69 stoječih blagajn in 15 kovinskih omar. Posebno skrbi podatek o nadaljevanju vlomov v kulturno-zgodovinske objekte, zlasti cerkve, muzeje in kapelice. Ta dejanja so običajno načrtovana, napadeni objekti pa izjemno slabo varovani. Tatovi odnašajo kipece raznih svetnikov in druge starinske predmete naše bogate kulturne dediščine. Mnoge ugotovitve potrjujejo povezanost teh dejanj s tujino.

Prijavljeno je 2395 poškodovanj tuje stvari, tj. 81 primerov več kot leta 1988. Družbeno premoženje je bilo poškodovano v 824 primerih, zasebno premoženje pa v 1415 primerih. Skrbi dejstvo, da se število kaznivih dejanj povečuje, nekatera pa imajo vse znake nasilniških dejanj. Poškodovanj v večjem obsegu, ki bi lahko vznemirila širši prostor, ni bilo. Udeležba mladostnikov pri teh dejanjih je tudi precejšnja, saj je 374 kaznivih dejanj storilo 541 obravnavanih mladoletnikov in 155 teh kaznivih dejanj storjenih s strani otrok.

Kriminalisti in miličniki so obravnavali 1633 goljufij, tj. 403 manj kot leto prej. Družba je bila oškodovana s 620 dejanji, posamezniki pa s 1013 dejanji. Goljufije ne predstavljajo proble-

matičnega področja raziskovanja. Padec goljufij lahko pripišemo splošni družbeni krizi in bolj previdnim oškodovancem.

Bilo je 1635 tatvin koles, vse v škodo zasebne- ga premoženja, tj. 264 več kot leto prej. Odsto- tek raziskanosti teh dejanj je izjemno nizek in dosega komaj 15 %.

Prijavili so 1129 tatvin koles z motorjem in 90 motornih koles in mopedov. Število teh kazni- vih dejanj se ni povečalo. Ta kazniva dejanja so predvsem kazniva dejanja mladih, vendar odsto- tek odkritih osumljencev kaže tudi na udeležbo polnoletnih.

Bilo je 2650 tatvin delov motornih vozil, tj. 378 primerov več kot leto prej. Stalne podra- žitve vozil in delov ter primanjkljaj delov za ne- katere tipe vozil v naših trgovinah, sta gotovo delna vzroka porasta števila teh kaznivih dejanj.

Kriminalisti so zapisali 1351 tatvin z in iz avtomobilov. Število teh kaznivih dejanj se ni povečalo. Že samo dejstvo, da je bilo iz avtomo- bilov 323-krat ukradeno gorivo, kaže na dolo- čeno strukturo osumljencev iz vrst mladostni- kov. Pri teh dejanjih gre večinoma za priložnost- ne tatvine in naivno obnašanje oškodovancev.

V avtomobile so vlomili 2651-krat, tj. 258 kaz- nivih dejanj več kot 1988. Mnoga prijetja osum- ljencev potrjujejo ugotovitve, da gre večinoma za skupine storilcev, ki delujejo na širšem slo- venskem prostoru. Iz avtomobilov se odnašajo avtoradiji in drugi vrednejši predmeti.

Zapisali so 966 odvzemov motornih vozil ali 190 kaznivih dejanj manj kot leto prej. Sodeč po 70 % raziskanosti, ta kazniva dejanja ne predstavljajo problematičnega področja razisko- vanja. Kot posebnost lahko omenimo primer osumljenca, ki je na begu iz zapora v dveh me- secih odvezel preko 30 avtobusov in tovornih avtomobilov, vse pa je praviloma puščal nepo- škodovane v raznih krajih SFRJ. Nevarna obli- ka odvzema motornega vozila se kaže v prime- ru, ko je bil v Ljubljani odvezet kombi za prevoz kaset z denarjem v nočni trezor SDK, last DO Mercator.

Kazniva dejanja v zvezi z motornimi vozili predstavljajo 1/3 vseh kaznivih dejanj splošne kriminalitete. Pri teh kaznivih dejanjih je že dalj časa opazna dobra organiziranost kriminal- nih skupin, ki predelujejo ukradena vozila in jih prodajajo na domačem trgu. Še posebej tečejo kriminalni posli povezani s tujino. Posamezniki in skupine odhajajo v tujino in tam ukradena vozila pripeljejo na razne načine v SFRJ. Kas- neje vozila predelajo in priredijo za prodajo na

domačem trgu. Ukradena vozila v tujini tudi prevažajo preko naše republike na tržišča Bliž- njega Vzhoda.

Miličniki in kriminalisti so obravnavali 391 žepnih tatvin, tj. 134 primerov manj kot leto prej. Vsa kazniva dejanja so bila storjena v škodo posameznikov. Žepne tatvine so še vedno izjemno problematično področje raziskovanja in so problem predvsem v Ljubljani, Mariboru in delno Celju, v drugih krajih pa jih je zanemar- ljivo malo.

Kriminalisti in miličniki so obravnavali 125 ropov in 15 roparskih tatvin, tj. 8 manj kot v letu 1988. V petih primerih je bila pri storitvi teh dejanj uporabljena pištola, v šestih primerih pa nož. Kot nov način storitve ropa velja ome- niti napad na kombi vozilo za prevoz denarja in uporabo plinske gumijevke s solzilcem na oboro- žena spremljevalca.

Drznih tatvin je bilo 214, vse v škodo posa- meznikov. Število in raziskanost teh dejanj je enako kot leto prej.

Bilo je 152 primerov zatajitev ali 41 več kot leto prej in to 95 dejanj v škodo družbenega premoženja in 57 v škodo zasebnega premo- ženja.

Obravnavali so 47 požigov, tj. 9 manj kot leto prej. 30 požigov je bilo preiskanih, 17 pri- merov pa je ostalo nerazjasnenih.

Miličniki in kriminalisti so obravnavali še druga kazniva dejanja iz XV. poglavja KZ SR Slovenije in sicer 634 prikrivanj, 196 nezakoni- tih vselitev, 28 izsiljevanj itd.

Prikazali smo 15 vrst kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje, tj. okoli 52 %.

Preiskanost teh kaznivih dejanj je bila za 2,3 % slabša kot leto prej. Preiskali so vse primere iz- siljevanj, prikrivanj, oderuštrev, nezakonitih vse- litev in poškodovanja ali uničenja stvari, ki so posebna kulturnega ali zgodovinskega pome- na. Pri nekaterih drugih kaznivih dejanjih je odstotek preiskanosti tak:

tatvine 47,4 %, velike tatvine 40 %, vlomi 36,7 %, ropi in roparske tatvine 64,1 %, zatajitve 98 %, odvzemi motornih vozil 68,4 %, goljufije 98,1 %, poškodovanja tuje stvari 61,4 % in drznih tat- vin 44,9 %.

2. Kazniva dejanja zoper življenje in telo (VI. poglavje KZ SRS)

Po številu kaznivih dejanj je to drugo največ- je poglavje in značilno je, da je število dejanj padlo, preiskanost pa se je izboljšala. V letu 1989

so delavci ONZ obravnavali 1607 dejanj, kar je 8,2 % manj kot v enakem obdobju lanskega leta. Padlo je predvsem število hudih (— 30) in lahkih telesnih poškodb (— 63). Vedno več je kaznivih dejanj, ko storilec ob zaznavi ni bil znan, torej dejanj, kjer je motiv nastal v trenutku, kot tudi sama posledica. Preiskanih je bilo 1595 dejanj, nepreiskanih je ostalo le 12 dejanj ali 0,7 %.

Posebej bi omenili, da so v Ljubljani raziskali umor iz leta 1988, ko je bil v svojem stanovanju umorjen homoseksualec, tudi morilec je bil homoseksualec.

V Ljubljano je prišla na obisk k teti mladoletnica — Rominja in ker ji teta ni hotela dati denarja, jo je večkrat zabodla z nožem, pobrala denar in oblačila ter pobegnila. Obravnavali so tudi umor moža, ki ga je s sekiro ubila ljubosumna žena, po umoru je naredila samomor tako, da si je prerezala žile. Največji odmev pa je imel umor v Mariboru, kjer je moški s sekiro umoril svojo bivšo ženo in hčerko. Že opisani primeri govore, da so najhujši delikti posledica sporov med zakonci ali sorodniki.

Umor na območju Maribora pa je ostal neraziskan. Poškodovani je sam prišel v bolnico, povedal ime ali priimek storilca in med čakanjem na operaciji umrl, nihče od osebja pa si njegovega pripovedovanja ni zapomnil. Vse operativno delo pa ni dalo nobenih rezultatov.

3. Kazniva dejanja zoper javni red in mir (XIX. poglavje KZ SR Slovenije)

Zoper javni red in mir je bilo storjenih 751 kaznivih dejanj, kar pomeni v primerjavi z lanskim letom padec za 126 kaznivih dejanj ali 14,4 %. V tem poglavju je največ kaznivih dejanj nasilniškega obnašanja 494, sledi pa 135 kaznivih dejanj preprečitev uradnega dejanja uradni osebi, 33 napadov na uradno osebo, ko je opravljala svoje naloge, 21 kaznivih dejanj izdajanja za uradno osebo in 66 drugih kaznivih dejanj tega poglavja. Po številu so ta kazniva dejanja na tretjem mestu med kaznivimi dejanji splošne kriminalitete. Ostalo je neraziskanih 11 kaznivih dejanj, medtem ko je bilo 740 kaznivih dejanj z znanim osumljencem.

Uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število teh kaznivih dejanj: Ljubljana-mesto 151, Maribor 119, Celje 115, Kranj 82, Ljubljana-okolica 71, Murska Sobota 55, Nova

Gorica 39, Novo mesto 24, Koper 22, Postojna 22, Krško 15, Slovenj Gradec 12, ZEM — RSNZ 5 in Trbovlje 3.

4. Kazniva dejanja zoper pravni promet (XVI. poglavje KZ SR Slovenije)

Kaznivih dejanj zoper pravni promet je bilo 696 ali 127 manj kot leto prej. Bilo je 596 kaznivih dejanj ponarejanja listin in 29 drugih kaznivih dejanj. Neraziskana so ostala samo 4 kazniva dejanja ali 0,6 %. Ta kazniva dejanja ne predstavljajo problematičnega področja raziskovanja. Pri večini primerov gre za takoimenovane spremljevalne delikte, predvsem storjene s kaznivimi dejanji goljufij.

Posamezne Uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število teh dejanj: Ljubljana-mesto 143, Maribor 87, Koper 60, Kranj 58, Celje 55, ZEM — RSNZ 55, Nova Gorica 36, Novo mesto 33, Murska Sobota 26, Ljubljana-okolica 21, Slovenj Gradec 11, Trebnje 9, Postojna 4 in Krško 3.

5. Kazniva dejanja zoper svoboščine in pravice človeka in občana (VII. poglavje KZ SR Slovenije)

Kriminalisti in miličniki so obravnavali 467 kaznivih dejanj tega poglavja, kar pomeni 50 kaznivih dejanj več kot jih je bilo leta 1988. Največ kaznivih dejanj tega poglavja so kršitve nedotakljivosti stanovanj, predvsem vdori v stanovanja in druge prostore iz različnih nagibov. Ostalih kaznivih dejanj je bilo znatno manj.

Posamezne Uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število kaznivih dejanj: Celje 95, Maribor 78, Ljubljana-mesto 45, Ljubljana-okolica 44, Nova Gorica 37, Murska Sobota 34, Novo mesto 26, Krško 18, Koper 14, Trbovlje 14, Slovenj Gradec 9 in Postojna 8.

Neraziskanih je ostalo 49 ali 10,4 % teh dejanj.

6. Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost in moralo (XI. poglavje KZ SR Slovenije)

Kazniva dejanja iz tega poglavja so tipičen primer kriminalitete v letu 1989, značilno zanje pa je, da je padlo število kaznivih dejanj z elementom nasilja. V letošnjem letu jih je bilo v primerjavi z lanskim kar za 26,5 % manj. Delavci ONZ so obravnavali 220 prijavljenih tovrstnih dejanj. Padec števila gre predvsem na

račun zmanjšanja števila posilstev (— 35), spolnega nasilja (— 7) in spolnega občevanja z osebo, mlajšo od 14 let (— 28).

Med posilstvi bi omenili italijanskega državljanca, ki je vzel v vozilo avtoštoparko, ji ponudil piškote ter sok, v katerih je bilo nekaj, kar je avtoštoparko omamilo. Njeno stanje je voznik, ki je bil identificiran ob pomoči tržaške policije, izkoristil in jo spolno zlorabil. Veliko razburjenja je na murskosoboškem koncu izzval moški, ki je napadel deklico, ki je šla v šolo in jo zvelkel v gozd. Tu se je nad njo spolno izživljal in ji pri tem poškodoval spolne in prebavne organe. Na območju Titovega Velenja pa se je s prijetejem storilca, ki je preko balkonov stopal v hiše in napadal speče ženske, prenehalo »obsedno stanje«. Storilec je to počel od leta 1986, ko je napadel 14-letno deklico in jo precej poškodoval.

Precej posilstev je bilo storjenih v avtomobilih in stanovanjih storilca ali oškodovanke. V večini teh primerov sta se storilec in žrtev poznala. Neraziskanih je ostalo 11 kaznivih dejanj iz tega poglavja, to je 5 % vseh teh kaznivih dejanj, kar je bolje od lanskega leta, ko je ostalo neraziskanih 7,7 % prijavljenih dejanj.

7. Kazniva dejanja zoper pravosodje (XVIII. poglavje KZ SR Slovenije)

V obravnavanem obdobju so delavci organov za notranje zadeve preiskovali 217 kaznivih dejanj iz tega poglavja, kar je v primerjavi z lanskim letom za 25 kaznivih dejanj ali 13 % več. Najštevilnejša kazniva dejanja so krive ovadbe in so porasla za 17 primerov. Kot posebnost velja omeniti tuje državljane, pri katerih se je pokazal in potrdil sum, da gre za lažno prijavljanje tatvin raznih tehničnih in drugih predmetov z namenom, da bi kasneje uveljavljali odškodninski zahtevek pri zavarovalnicah v tujini. Pri tem uporabljajo potrdila o prijavi tatvin, ki jih zahtevajo ob prijavi kaznivega dejanja od postaj milice.

V obravnavanem obdobju ni bilo izrazitejšega porasta teh dejanj na posameznih območjih. Posamezne uprave pa so obravnavale kazniva dejanja v naslednjem številu: Maribor 34, Ljubljana-mesto 29, Krško 27, Celje 21, Novo mesto 20, Kranj 18, Nova Gorica 12, Murska Sobota 11, Koper 10, Ljubljana-okolica 10, Trbovlje 8 in Slovenj Gradec 4.

8. Kazniva dejanja zoper druge družbene vrednote (XXII. poglavje KZ SFRJ)

V Sloveniji je bilo v letu 1989 obravnavanih 254 kaznivih dejanj zoper druge družbene vrednote ali 28 oz. 12,3 % več kot leto pred tem. Tovrstna dejanja predstavljajo 0,63 % celotne kriminalitete v republiki oz. 0,67 % splošne kriminalitete, obravnavane v republiki. Delavci ONZ so obravnavali 60 primerov neupravičene proizvodnje in prometa z mamili, 66 primerov omogočanja uživanja mamil ter 128 drugih dejanj.

Posamezne uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število teh dejanj: Nova Gorica 83, Ljubljana-mesto 57, Koper 43, Maribor 25, Murska Sobota, Kranj in Slovenj Gradec po 12 primerov, Krško 7, Ljubljana-okolica 2, Celje 1 primer, medtem ko Postojna, Trbovlje in Novo mesto tovrstnih dejanj niso obravnavale.

Javnim tožilstvom so ovadili 610 oseb ali 47 oz. 8,3 % več kot leto prej.

Razprava o splošni kriminaliteti

V nasprotju s pričakovanji je občutno padlo število kaznivih dejanj z elementom nasilja, ki so v preteklem letu narasla. Eden od razlogov je verjetno tudi družbena klima in dogajanja v letu 1989, ko se je dalo sproščati agresivnost še na druge, legalnejše načine. Kljub tej ugodni ugotovitvi, pa smo v letu 1989 imeli dva primera najhujših oblik napada na premoženje, to je napad na vozila za prevoz denarja. V enem primeru je bilo uporabljeno razpršilno sredstvo in grožnja s pištolo, vendar zaradi odpora varnostnika dejanje ni uspelo, v drugem primeru pa so neznanci brez posebnega truda odpeljali vozilo, ki je prevažalo izkupiček iz trgovin.

Pri premoženjskih deliktih je še vedno najbolj napadena dobrina vozilo. Kljub temu, da smo v preteklih letih prijeli nekaj storilcev in s tem pretrgali mreže, se še vedno nadaljujejo dobičkonosne tatvine vozil višjega razreda v tujini, prevoz v Slovenijo ali SFRJ, kjer jih opremijo s ponarejenimi dokumenti in nato prodajajo. V organiziranih skupinah so ljudje iz Slovenije, Hrvaške, Srbije in Bosne. Še vedno nam kljub sodelovanju INTERPOLA in nacionalnih birojev INTERPOLA v ZRN, Švici, Italiji in Avstriji

ter Franciji, ni uspelo ugotoviti, kdo ta vozila krade. Kot zanimivost pa se je pojavila luka Koper, od koder predvsem tuji državljani v najetih zabojnikih pošiljajo po Evropi ukradena vozila na Bližnji Vzhod.

Naraslo je število vlomov v trgovine, šole in predvsem hiše zdomcev. Posebej je treba omeniti, da je bilo napadenih 69 stoječih blagajn, skoraj polovico so jih storilci odprli s ključi, ki so jih z lahkoto našli, ponavadi v istem prostoru, kjer je bila blagajna. Novo žarišče kriminala so postali zapori. Vedno več je drobnega kriminala med obsojenci (vlomi v predale, garderobne omarice), medsebojnega obračunavanja tudi s tragičnim koncem, povečalo se je tudi število groženj zoper osebe zaporov, predvsem penološko.

Ekonomska kriza v SFRJ je marsikaterega spretnega storilca kaznivih dejanj »pregnala« na izvrševanje kaznivih dejanj v Avstrijo, ZRN in Švico. Pri tem potujejo skozi Slovenijo in si nabirajo finančna sredstva za tujino z vlomi, tatvinami in drugimi premoženjskimi delikti. Preiskava teh dejanj je zelo otežena.

Ob tem pa se predvsem iz zahodne Evrope vračajo storilci kaznivih dejanj, ki so bili ponavadi izgnani in si zaslužek iščejo tudi na poti skozi Slovenijo. Ob odpiranju meja vzhodnoevropskih držav pa se že pojavlja nov problem. V Ljubljani je bila prijeta skupina Poljakov, ki so v eni noči vlomili v nekaj ducatov avtomobilov in jemali avtoradic za prodajo v SFRJ. Predvsem Poljaki se ukvarjajo z goljufijami pri odkupu deviz, predmeti, do katerih so prišli z lažnimi naročilnicami, so šli v ČSSR k že znanimu kupcu in še bi lahko naštevati kazniva dejanja, ki jih pri nas izvršujejo državljani iz vzhodne Evrope.

Gmotna škoda, ki je nastala s kaznivimi dejanji je ogromna, ni pa primerljiva z lansko. Tako je bilo na družbenem premoženju škode za 216 412 632 336, na zasebnem premoženju pa za 348 927 500 317 din.

B) GOSPODARSKA KRIMINALITETA

V letu 1989 so ONZ obravnavali 2058 kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, za katera so TJT odstopili tudi kazenske ovadbe. V letu 1988 so tovrstnih kaznivih dejanj odkrili 2289 ali 10,1 % več, padec je delno tudi posledica

sprememb v kazenski in drugi vrsti zakonodaje, po kateri nekatera dejanja niso več kazniva. Omenjene spremembe so stopile v veljavo v zadnjih treh mesecih leta 1989.

Med kaznivimi dejanji, ki so jih delavci OZN obravnavali kot dejanja gospodarske kriminalitete, s 76,5 % prevladujejo kazniva dejanja XIV. poglavja KZ SRS (1574), ki jim sledijo kazniva dejanja XVIII. poglavja KZ SFRJ (303), tem dejanja XVII. poglavja KZ SRS (80), tem IX. poglavja KZ SRS (25), XIX. poglavja KZ SFRJ (16), VIII. poglavja KZ SRS (8) ter kazniva dejanja iz drugih zakonov (52).

Če opazujemo dejanja gospodarske kriminalitete po posameznih poglavjih KZ, ugotovimo, da so v primerjavi z letom 1988 za 20,7 % porasla le kazniva dejanja XVIII. poglavja KZ SFRJ, za 25 % kazniva dejanja XVII. poglavja KZ SRS ter zanemarljivo le še kazniva dejanja XIX. poglavja KZ SFRJ. Kazniva dejanja ostalih poglavij KZ in drugih zakonov so v upadaju.

Razlog za povečanje kaznivih dejanj XVIII. poglavja KZ SFRJ je v občutnem povečanju števila kaznivih dejanj ponarejanja vrednotnic, ki se je povečalo s 30 na 110 primerov.

Vzroke manjšega števila kaznivih dejanj XIV. poglavja KZ SRS je iskati v zmanjšanem številu poneverb, nedovoljene trgovine, zlorabe položaja ali pravic odgovorne osebe. Močnejše se je zmanjšalo še število obravnavanih primerov nezakonitega lova ter neupravičene uporabe. V primerjavi z letom 1988 so v letu 1989 narasla kazniva dejanja grabeža, čeprav v zadnjih treh mesecih tega leta KZ SRS tega kaznivega dejanja ni več poznal. To je pripisati dejstvu, da se denarne kazni, ki so odražale lažje ali težje oblike kaznivih dejanj, in prehajale vanj, niso spreminjale skladno z ekonomskimi gibanji, za katere je bila značilna hiperinflacija.

Tendenco naraščanja izkazuje tudi obe korupcijski dejanji XIV. poglavja KZ SRS, to sta dejanji neupravičenega sprejemanja in dajanja daril, ki jih je bilo 1988. 38, v letu 1989 pa 46 primerov. Enako tendenco izkazuje tudi obe korupcijski dejanji XVII. poglavja KZ SRS — jemanje in dajanje podkupnine. Leta 1988 so delavci ONZ obravnavali 29, v letu 1989 pa 36 teh primerov.

Celotna škoda, povzročena s kaznivimi dejanji v gospodarstvu, znaša 48 292 mio (nedenominiranih) oz. 4 829 200 konvertibilnih dinarjev, ki

zaradi znanih razlogov ekonomskih gibanj v letu 1989 ni primerljiva s tisto iz leta 1988. Šest kaznivih dejanj XIV. poglavja KZ SRS — nevestno gospodarjenje, zloraba položaja ali pravic odgovorne osebe, zloraba pooblastil, grabež in neupravičeno sprejemanje daril, predstavlja 67,8 % celotne škode, povzročene družbi s kaznivimi dejanji v gospodarstvu.

Uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število kaznivih dejanj: Celje 304, Koper 165, Kranj 198, Krško 47, Ljubljana-mesto 283, Ljubljana-okolica 132, Maribor 348, Murska Sobota 139, Nova Gorica 86, Novo mesto 169, Postojna 52, Slovenj Gradec 59 in Trbovlje 64.

Zaradi suma storitve kaznivih dejanj so ONZ obravnavali in TJT ovadili 2326 osumljencev ali 13,5 % manj kot v letu 1988.

1. Kazniva dejanja zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva (XIV. poglavje KZ SRS)

Kazniva dejanja XIV. poglavja KZ SRS predstavljajo s 1574 dejanji 76,5 % vse obravnavane gospodarske kriminalitete v letu 1989. Med dejanji tega poglavja KZ tudi v letu 1989 prevladujejo gozdne tatvine — 489 (504), med kaznivimi dejanji, ki imajo za družbo težje oz. hujše posledice ali škodo pa so kazniva dejanja zlorabe položaja ali pravic odgovorne osebe — 146 (187), poneverbe — 179 (283), grabeža — 129 (71), nedovoljene trgovine — 138 (196), zatajitve davščin in drugih družbenih dajatev — 92 (113), ponareditve ali uničenja poslovnih listin — 118 (124), nevestnega gospodarjenja — 50 (60), neupravičenega sprejemanja daril — 24 (21), neupravičenega dajanja daril — 22 (17) itd.

Posamezne uprave so obravnavale naslednje število kaznivih dejanj XIV. poglavja KZ SRS: Krško 41 (77), Ljubljana-okolica 122 (162), Postojna 42 (46), Slovenj Gradec 45 (87), Trbovlje 56 (62), Celje 203 (214), Nova Gorica 64 (64), Koper 124 (119), Kranj 148 (210), Ljubljana-mesto 167 (186), Maribor 274 (270), Murska Sobota 124 (156) in Novo mesto 154 (173).

ONZ so preiskali 1439 ali 91,4 % tovrstnih kaznivih dejanj, preiskali niso le enega primera neupravičene uporabe, 127 gozdnih tatvin in 7 primerov nezakonitega lova.

Zaradi suma kaznivih dejanj tega poglavja so TJT ovadili 1812 ali 293 osumljencev manj kot v letu 1988.

2. Kazniva dejanja zoper gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga (XVIII. poglavje KZ SFRJ)

Kazniva dejanja XVIII. poglavja KZ SFRJ predstavljajo s 14,7 % drugo najmočnejšo skupino kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete. V letu 1989 so ONZ obravnavali 303 dejanja, storjena zoper gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga, kar v primerjavi z letom 1988 predstavlja 20,7 % ali 52 kaznivih dejanj več.

Med kaznivimi dejanji XVIII. poglavja KZ SFRJ je močno v porastu kaznivo dejanje ponarejanja vrednotnic — 110 (30), rahlo še izdaja nekritega čeka — 161 (155), medtem ko je 9 kaznivih dejanj kupčevanja z zlatim denarjem in tujo valuto številčno bistveno nižje kot v letu 1988 z 31 primeri, bistveno manjše je ponarejanja denarja s 6 (18) primeri, kaznivo dejanje neupravičenega posredovanja in zastopanja v ZT poslovanju je s 15 (17) primeri ostalo približno na nivoju iz leta 1988.

Med tovrstnimi dejanji je ostalo 13 kaznivih dejanj ali 4,2 % nepreiskanih, med njimi 12 primerov ponarejanja vrednotnic in 1 primer ponarejanja denarja.

Uprave za notranje zadeve so med dejanji XVIII. poglavja KZ SFRJ obravnavale naslednje število primerov: Ljubljana-okolica 5, Postojna 6, Slovenj Gradec 6, Trbovlje 3, Celje 92 (pri tem prevladuje izdaja nekritega čeka z 77 primeri), Nova Gorica 3, Koper 18, Kranj 17, Ljubljana-mesto 91 (obravnavali so kar 67 primerov ponarejanja vrednotnic), Maribor 46, Murska Sobota 6 in Novo mesto 10 primerov. UNZ Krško teh kaznivih dejanj ni obravnavala.

Zaradi kaznivih dejanj XVIII. poglavja KZ SFRJ so TJT ovadili 313 osumljencev oz 50 več kot leta 1988.

3. Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila (XVII. poglavje KZ SRS)

V primerjavi z letom 1988 so kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila z 80 (64) primeri narasla za 25 %, vendar predstavljajo le 3,9 % celotne gospodarske kriminalitete.

Med dejanji prevladujejo kazniva dejanja zlorabe uradnega položaja ali pravic z 21 (20) primeri, dajanje podkupnine 29 (28), ponareditve ali uničenja uradne listine 14 (7), jemanje podkupnine 7 (1), grdo ravnanje z zlorabo uradnega

položaja 5 (6), medtem ko so ostala dejanja z 1 ali 2 primeroma na nivoju iz leta 1988.

Posamezne uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število tovrstnih kaznivih dejanj: Krško 1, Ljubljana-okolica 4, Postojna 3, Slovenj Gradec 1, Trbovlje 1, Celje 3, Nova Gorica 5, Koper 16, Kranj 9, Ljubljana-mesto 23, Maribor 7, Murska Sobota 1 in Novo mesto 4.

Vsa kazniva dejanja, razen enega primera jemanja podkupnine so preiskana, zanje so ONZ TJT prijavili 8 oseb ali 4 manj kot leta 1988.

4. Kazniva dejanja zoper delovno razmerje in socialno varnost (IX. poglavje KZ SRS)

Tovrstnih kaznivih dejanj so ONZ v letu 1989 obravnavali le 25 ali 50 % manj kot pred letom dni. Dejanja IX. poglavja sodijo v skupino dejanj, ki so glede na število obravnavanih primerov manj pomembna. Zaradi tega jih tudi niso obravnavale vse UNZ, ampak le nekatere med njimi: Krško 1, Celje 3, Nova Gorica 2, Koper 1, Kranj 7, Ljubljana-mesto 1 in Maribor 10.

Vsa kazniva dejanja KZ so bila raziskana, zanje je bilo ovadenih 26 osumljencev ali 25 manj kot v letu 1988.

5. Kazniva dejanja uradnih oseb v zveznih organih zoper uradno dolžnost (XIX. poglavje KZ SFRJ)

Leta 1989 je bilo v Sloveniji obravnavanih 16 tovrstnih dejanj ali 2 več kot leta 1988. Med njimi močno, z 9 primeri, prevladuje zloraba uradnega položaja in ponareditve uradne listine s 4 primeri, sledita še 2 primera jemanja podkupnine in 1 primer nevestnega dela v službi.

Med upravami za notranje zadeve je tovrstna dejanja obravnavalo le naslednjih 6 uprav: Slovenj Gradec 4, Trbovlje in Nova Gorica po 1 dejanje, Kranj 6, Murska Sobota in Maribor po 2 dejanji.

ONZ so 15 dejanj preiskali, nepreiskan je ostal le en primer zlorabe uradnega položaja, za ta dejanja pa so TJT ovadili 19 oseb oz. 3 manj kot v letu 1988.

6. Kazniva dejanja zoper samoupravljanje (VIII. poglavje KZ SRS)

Delež kaznivih dejanj, storjenih zoper samoupravljanje, je, z 8 oz. 3 primeri manj kot prej, v strukturi celotne gospodarske krimina-

litete bil in ostal zanemarljivo majhen, pri le 0,4 %.

Tovrstna kazniva dejanja so obravnavali le na naslednjih upravah za notranje zadeve: Postojna, Slovenj Gradec, Nova Gorica in Kranj po 1 primer, Murska Sobota in Celje pa po 2 primera.

Vsa dejanja so bila preiskana, zaradi njih so ONZ TJT prijavili 8 oseb ali 4 manj kot leta 1988.

7. Kazniva dejanja po posebnih zveznih zakonih

Sprememba zakonodaje in predpisov se odraža tudi v nekoliko manjšem številu obravnavanih kaznivih dejanj po carinskem zakonu in zakonih s področja urejanja ekonomskih odnosov s tujino.

V letu 1989 so ONZ po carinskem zakonu obravnavali 39 kaznivih dejanj, v letu 1988 pa 45 kaznivih dejanj. Tovrstna dejanja so obravnavale naslednje uprave za notranje zadeve: Krško, Ljubljana-okolica, Slovenj Gradec, Trbovlje in Novo mesto po 1 primer, Murska Sobota 2, Koper 5, Maribor 7, Nova Gorica in Kranj pa po 10 primerov. Vsa dejanja so bila preiskana, zanje so ONZ obravnavali 48 oseb ali 14 manj kot leto prej.

Kaznivih dejanj po zakonih, ki urejajo področje ekonomskih odnosov s tujino, je bilo 13 ali 9 manj kot v preteklem letu. Po eno kaznivo dejanje so obravnavale UNZ Slovenj Gradec, Koper, Ljubljana-mesto in Celje, po 2 dejanji Trbovlje, Maribor in Murska Sobota, UNZ Krško pa je obravnavala 3 tovrstna dejanja. Vsa dejanja so bila preiskana, zanje pa je bilo TJT ovadenih 13 oseb ali 11 manj kot v letu 1988.

RAZPRAVA O GOSPODARSKI KRIMINALITETI

Ocenjujemo, da so bili pogoji, v katerih so delavci za notranje zadeve odkrivali kazniva dejanja s področja gospodarske kriminalitete, v letu 1989 še težji kot leto poprej. Nestabilne gospodarske razmere so se nadaljevale vse do konca leta, ko so bili sprejeti ostri ukrepi gospodarske politike, ki so zajezili inflacijo. Le ta je med letom močno vplivala na gibanje kriminalitete, saj v mnogih okoljih niso uradno opravljali va-

lorizacijo zalog, kar je imelo za posledico zelo visoke neevidentirane viške, ki so si jih odgovorne osebe prisvajale. Na delo kriminalistične službe so vplivali procesi demokratizacije v družbi, zlasti pa nova zakonodaja, ki bistveno spreminja družbeno-ekonomske odnose s pluralizmom lastnin, v katerih se krepi podjetništvo. Novo organiziranje, po statističnih podatkih je bilo v Sloveniji registrirano 3500 podjetij, od tega približno 270 mešanih, je prineslo tudi nove pojavne oblike kaznivih dejanj, ki organom za notranje zadeve v tem trenutku še niso povsem znane. Vsem ukrepom v družbi so se ONZ, ki morajo za svojo strokovnost skrbeti sami, le s težavo prilagajali, zato je ostajalo za odkrivanje kaznivih dejanj, predvsem pa za preventivno delovanje, zelo malo časa. Na podlagi navedenega ocenjujemo, da je t. i. »črno polje« zelo veliko, ter da gospodarska kriminaliteta, odkrita v letu 1989, še zdaleč ni odraz dejanskega stanja.

Statistični podatki kažejo, da pri odkrivanju te vrste kriminalitete ONZ še naprej ostajamo osamljeni. Tako znaša delež ONZ v skupnem številu odkritih kaznivih dejanj 47,4 %, 23,9 % dejanj so odkrile oz. zaznale oškodovane DO, 10,5 % oškodovane osebe, neoškodovane DO 3,5 %, 1,1 % neoškodovane osebe, 0,8 % odpade na tržno, devizno in davčno inšpekcijo ter SDK, 12 % pa na ostalo.

Če v evropskih državah namenjajo veliko pozornost sistemu nadzora, zlasti reviziji, tako finančni kot ekonomski, ter davčni kontroli, je pri nas situacija obratna, saj je prispevek teh služb v varovanju družbenega premoženja minimalen. Vzrok za takšno stanje je iskati v nenakoprnem položaju družbene lastnine, lastnine brez titularja nasproti zasebni. Kakor je neuspeh doživelo samoupravljanje, tako je neuspeh doživela tudi družbena lastnina, ki se bo morala na nek pravičen način transformirati. Ta lastnina je več ali manj prepuščena na milost in nemilost vodilnim delavcem, za katere vse pogosteje ugotavljamo, da so med ustanovitelji zasebnih podjetij. To povzroča, da se mešajo zasebni in družbeni interesi, seveda v glavnem na škodo družbene lastnine.

V ONZ ugotavljamo, da se s klasičnimi metodami dela in brez organiziranega družbenega nadzora nismo sposobni spopadati z gospodarsko kriminaliteto v celoti. Obstoječe stanje bo možno spremeniti z ustanovitvijo finančne in ekonomske revizije pa tudi z davčno policijo.

Dokler ti mehanizmi v družbi ne bodo zaživel, bo transformacija družbene lastnine v zasebno potekala nezakonito.

C) PREISKOVANJE KAZNIVIH DEJANJ

Ugotovitev o prijavljanju kaznivih dejanj, ki velja za zadnja leta, se je potrdila tudi v letu 1989. Glavnino KD so prijavile oškodovane osebe (19 694 ali 52,2 %) in neoškodovane osebe (4248 ali 11,3 %), oškodovane DO (4191 ali 11,1 %), neoškodovane DO (164 ali 0,4 %), službe notranje kontrole OZD (145 ali 0,38 %). Na podlagi govoric je bilo odkritih 124 KD ali 0,33 %, največ jih je bilo za kazniva dejanja po členu 165 (31) in dejanja po členu 171 KZ SRS (19). Ostalih naznaniteljev kaznivih dejanj je bilo zanemarljivo malo: organi samoupravne delavske kontrole 5, samoupravni organi DO 4, davčna služba 3, tržna inšpekcija 5, anonimnih prijav je bilo 48 (največ za člen 165 (21) in člen 166 (13), samoovadb pa je bilo 37, od tega največ za KD iz VI. poglavja (18) in XV. poglavja (13).

S področja splošne kriminalitete je bilo prijavljenih 37 780 kaznivih dejanj ali 3,9 % več kot v letu 1988, kar predstavlja 94,5 % vseh, na območju Slovenije izvršenih in prijavljenih kaznivih dejanj. Za razliko od leta 1988, ko smo zaznali porast števila kaznivih dejanj le na dveh UNZ, je število kaznivih dejanj splošne kriminalitete v letu 1989 padlo le na štirih UNZ.

Ob zaznavi je bil storilec neznan pri 26 210 kaznivih dejanjih ali 4,5 % več kot v letu 1988, kar predstavlja 69,4 % vseh kaznivih dejanj splošne kriminalitete. Med dejanji z neznanim storilcem smo naknadno preiskali 33 % ali 8659 kaznivih dejanj, kar je v primerjavi z letom 1988 nekoliko slabše (36,9 %). Med UNZ so kasneje preiskanost izboljšali v Krškem, Novi Gorici, Kranju in Novem mestu, vse ostale uprave pa so kasnejšo preiskanost poslabšale, med njimi najbolj UNZ Trbovlje — za 10,6 % in UNZ Ljubljana-mesto za 10 %.

Skupna preiskanost je bila letos 53,5 %, kar predstavlja 20 229 kaznivih dejanj, to pa je za 3 % slabše kot v letu 1988. Če upoštevamo razmerje med številom kaznivih dejanj, pri katerih storilec ob zaznavi ni bil znan in skupno preiskanost vidimo, da uspešnost ni bistveno slabša. Le Novo mesto (7,7 %) in Nova Gorica (3,8 %) sta izboljšali skupno preiskanost, ostale TOE pa so jo poslabšale, najslabšo preiskanost izkazuje UNZ Ljubljana-mesto z 41,7 %. Slaba preiska-

nost na tej TOE je vplivala tudi na celoten padec preiskavnosti v Sloveniji. Med štirimi največjimi UNZ v Sloveniji, v katerih je prijavljenih več kot 60 % vseh dejanj, je daleč najboljša UNZ Maribor z 60,3 % preiskavnostjo, Ljubljana-okolica je ostala na približno istem nivoju kot v letu 1988, UNZ Celje je preiskavnost poslabšala za 4,9 %, Ljubljana-mesto pa za 4,6 %. Največji padec skupne preiskavnosti ima UNZ Slovenj Gradec iz 70,4 % na 60,3 %, sledita UNZ Trbovlje s padcem za 6,6 % in Murska Sobota s padcem za 6,8 %.

Nepreiskanih je ostalo 17 551 kaznivih dejanj splošne kriminalitete, kar je 11 % več kot v letu 1988. Med njimi odpade 12 dejanj na kazniva dejanja VI. poglavja (umor, detomor, itd.), 11 dejanj na kazniva dejanja XI. poglavja (7 posilstev), večina, 17 442 kaznivih dejanj, pa se nanaša na dejanja iz XV. poglavja KZ SRS.

D) SPLOŠNI PODATKI O OSUMLJENIH

Kljub povečanju števila kaznivih dejanj v letu 1989, so delavci TJT prijavili le 27 880 osumljencev, kar je 1,76 % manj kot v lanskem letu. Od celotnega števila dejanj v letu 1989 je ostalo neraziskano 17 701 dejanj, to pomeni, da so bili nekateri osumljenci prijavljeni tudi za več kaznivih dejanj. Med UNZ je največ storilcev prijavila Ljubljana-mesto (5776), sledijo Maribor (5179), Celje (3602), Kranj (2187), Ljubljana-okolica (2130), Koper (1623), Novo mesto (1620), Murska Sobota (1462), Nova Gorica (1344), Krško (961), Slovenj Gradec (648), Trbovlje (631) in Postojna (484). Vrstni red skoraj v celoti odgovarja številu kaznivih dejanj po posameznih UNZ, tako da ni bistveno bolj ali manj uspešnih uprav.

Starostna struktura prijavljenih storilcev se menja iz leta v leto. Največ prijetih storilcev je bilo starih nad 21 let (18 618) ali 66,8 %, lani pa 65,9 %, sledijo mladoletniki, katerih je bilo prijavljenih 5415 ali 19,4 %, to je 2,3 % več kot lansko leto. Občuten padec opažamo pri starostni skupini 18—21 let, prijavili smo jih le 3857 ali 13,8 % (lansko leto 4801 ali 16,9 %).

Med vsemi prijavljenimi storilci je bilo v letu 1989 povratnikov — predkaznovanih 5577 ali 19,9 %. Prevladovali so predkaznovani, ki so bili izvršili 3 ali več kaznivih dejanj (2843 ali 51 % vseh povratnikov oziroma 10,2 % vseh prijavljenih na TJT v letu 1989. Na drugem mestu so tisti, ki so bili predkaznovani enkrat (1888)

ali 33,8 % povratnikov oz. 6,8 % vseh osumljencev, nato pa taki, ki so bili predkaznovani dvakrat (846) ali 15,2 % predkaznovanih oziroma 3 % osumljencev. Največ je povratnikov za KD iz XV. poglavja (3909 — 70 %). Po kaznivih dejanjih je največ povratnikov za člen 165 KZ RS (1387), nato za člen 166 KZ (1299), člen 171 KZ (322). Od ostalih KD iz KZ RS je bilo povratnikov največ za KD po členu 222 KZ (236), člen 54/2 KZ (131), člen 53 (96), člen 208 (37), člen 100 (27) itd.

Specialnih povratnikov je bilo 2786 kar predstavlja 49,9 % vseh povratnikov oz. 10 % vseh osumljenih. Največ je takih, ki so bili obsojeni, ker so enkrat naredili podobno KD (1009) in nato taki, ki so bili obsojeni dvakrat (528). Po kaznivih dejanjih med specialnimi povratniki ni bilo morilcev, 10 jih je bilo med posiljevalci, 52 pa med storilci lažjih telesnih poškodb. Med specialnimi povratniki za KD iz XV. poglavja jih je bilo največ za člen 165 (974), nato člen 166 KZ (873), člen 171 (215) in za KD po členu 170 KZ SRS (119).

Od 27 880 osumljenih in prijavljenih za kazniva dejanja je bilo po členu 195 ZKP privedenih preiskovalnemu sodniku 1564 ali 5,6 % vseh osumljenih. Takoj ob storitvi kaznivega dejanja je bilo prijetih in privedenih 498 storilcev ali 31,8 % vseh osumljencev. V prvih 10 urah je bilo prijetih in privedenih 539 oseb ali 2 % vseh osumljencev oz. 34,5 % privedenih. V roku 24 ur je bilo privedenih še 335 osumljencev ali 1,2 % vseh storilcev oz. 21,4 % privedenih, in nato v času do 3 dni še 192 osumljencev. Med UNZ je bilo največ privedenih v roku do 3 dni na UNZ Nova Gorica (82 — 6,1 % vseh osumljencev na območju UNZ Nova Gorica), sledijo Koper (75 — 4,6 %), Ljubljana-mesto (191 — 3,3 %), Krško (24 — 2,5 %) in Novo mesto (24 — 1,5 %), na vseh ostalih upravah pa delež ni višji od 1 %. Za kazniva dejanja iz VI. poglavja je bilo privedenih 72 osumljencev, to je 4,2 % vseh osumljenih za KD iz tega poglavja. Za dejanja iz XI. poglavja je bilo privedenih 31 osumljencev ali 13,6 %, kar kaže, da se delavci ONZ najpogosteje odločajo za privedbe pri spolnih deliktih. Pri dejanjih iz XV. poglavja je bilo privedenih 834 osumljencev (4,2 %).

Izjemen ukrep je pripor po členu 196 ZKP. Glede na število prijetih storilcev res lahko govorimo o izjemnem ukrepu, saj je bil uporabljen zoper 544 oseb oz. 1,95 % vseh osumljencev. Med kaznivimi dejanji jih je največ iz XV. poglavja člen 166—340 ali 5,4 % vseh osumljenih za

to dejanje, člen 165 — 28, ostali ne presegajo števila 10. Gledano v odstotkih pa je bilo največ ukrepov po členu 196 za KD po členu 52 KZ SRS (10 %), sledijo člen 46 (9,1 %), člen 168 (7 %), člen 100 (6,5 %) in člen 166 (5,4 %).

E) KRIMINALITETA MLADOLETNIKOV

Organi za notranje zadeve so v letu 1989 obravnavali 5413 mladoletnih oseb zaradi suma storitve 3938 kaznivih dejanj. Število obravnavanih mladoletnikov se je zvišalo v primerjavi z letom 1988 za 10 %, število odkritih in preiskanih kaznivih dejanj pa za 3 %.

Kazniva dejanja, ki so jih storili mladoletniki, so v letu 1989 predstavljala 9,85 % vse kriminalitete v Sloveniji, mladoletni osumljenci pa 19,40 % vseh osumljenih oseb. Dejanja mladoletnikov obenem pomenijo 17,56 % preiskane kriminalitete.

Glede na navedeno in torej upoštevajoč zgolj statistične pokazatelje lahko rečemo, da je mladoletniška kriminaliteta v porastu in da se tako nadaljujejo trendi preteklih dveh let (1987 in 1988), ko se je že kazalo izrazito povečanje mladoletniške kriminalitete.

Pregled strukture mladoletniške kriminalitete nam kaže, da se je povečal delež najbolj pogostih dejanj mladoletnikov, torej kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje (92,26 % do 92,50 %), kaznivih dejanj zoper pravni promet (0,76 %—1,01 %), ostala povečanja po poglavjih pa niso tako odstopajoča. Zato bomo spremembo strukture razlagali predvsem kot spremembo v odkritju oziroma uspešnem ali manj uspešnem preiskovanju posameznih kaznivih dejanj v okviru posameznih poglavij KZ SFRJ in KZ R Slovenije.

Tako so izraziteje porastla:

— Kazniva dejanja VII. poglavja KZ SRS zoper svoboščine in pravice človeka in občana (+ 36 %, 25 — 34),

— kazniva dejanja XVI. poglavja KZ SR Slovenije pravni promet (+ 37 %, 29 — 40),

— kazniva dejanja XVIII. poglavja KZ SRS zoper pravosodje (100 %, 6 — 12) in tudi

— kazniva dejanja XV. poglavja KZ SRS — zoper družbeno in zasebno premoženje (+ 3 %, 3508 — 3643).

Omembe vredno pa je tudi zmanjšanje deleža kaznivih dejanj mladoletnikov pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo (1,70 % — 1,39 %).

Porast mladoletniške kriminalitete v letu 1989 se kaže predvsem pri naslednjih kaznivih dejanjih:

— velika tatvina (+ 14 %, 934 — 1066),

— prikrivanje (+ 22 %, 154 — 188),

— poškodovanje tuje stvari (+ 24 %, 278 — 347),

— ponarejanje listin (+ 37 %, 29 — 40),

— kriva ovadba (+ 83 %, 6 — 11), in pri porastu kaznivih dejanj nasilniškega obnašanja, gozdnih tatvin, kršitve nedotakljivosti stanovanja, goljufije.

Manj pa smo odkrili, oziroma nižje se statistično kažejo v letu 1989 naslednja kazniva dejanja:

— huda telesna poškodba (— 38 %, 24 — 15),

— rop (— 47 %, 26 — 14),

— odvzem motornega vozila (— 21 %, 244 — 195),

— izsiljevanje (— 59 %, 17 — 7), ter

— tatvine (— 2 %, 1781 — 1747). Padec se

kaže tudi pri kaznivih dejanjih neupravičene proizvodnje in prometa z mamili, omogočanje uživanja mamil, pri posilstvih, pri kaznivih dejanjih preprečitve uradnega dejanja uradni osebi in pri ogrožanju varnosti prometa z nevarnim dejanjem ali sredstvom. Ostala statistična znižanja številčno niso pomembna.

V celoti gledano lahko rečemo, da mladoletniška kriminaliteta oziroma porasti ali padci določenih kaznivih dejanj v letu 1989, le kažejo na umirjanje mladoletniške kriminalitete, zmanjšanje števila najtežjih kaznivih dejanj pa nam takšna razmišljanja morda tudi potrjujejo. Kljub temu ne bi smeli ustvarjati prenapljenih zaključkov, kajti ravno med dejanji z elementi nasilja, so nekatera s tipično znano specifikko večjih temnih polj kot ga imajo druga dejanja v kriminaliteti (posilstva, poskusi posilstev, omogočanje uživanja mamil, telesne poškodbe, itd.).

Statistično se je kriminaliteta mladoletnikov znižala v letu 1989 na petih upravah v Sloveniji in sicer beležimo padec v Krškem, Slovenj Gradcu, Trbovljah, Celju in Mariboru. Skoraj povsod pa je manjše število kaznivih dejanj komaj omembe vredno, razen v Krškem, kjer gre za 33,4 % padec mladoletniške kriminalitete.

Porast kaznivih dejanj mladoletnikov po posameznih upravah v letu 1989 je bolj izrazit. Najbolj je porastla kriminaliteta mladih v Novi Gorici, Postojni in Murski Soboti. Zanimivo, da se enakoredni porasti kriminalitete na teh področjih ne izkazujejo tudi pri vseh evidentiranih kaznivih dejanjih — Murska Sobota beleži celo

padec celotne kriminalitete, Postojna in Nova Gorica pa občutno manjši porast celotne kriminalitete.

Število mladoletnih osumljencev se je zmanjšalo le na treh upravah in sicer v Mariboru, Slovenj Gradcu in Krškem. Največji porast mladoletnih osumljencev pa je v Novi Gorici, Ljubljana-mestu in Murski Soboti.

Od skupaj 5413 mladoletnih osumljencev smo obravnavali 4920 ali 90,89 % fantov in 493 ali 9,10 % deklet. V letu 1988 smo obravnavali 8,83 % deklet. Od skupnega števila obravnavanih pa je bilo 45,48 % mlajših mladoletnikov in 54,51 % starejših mladoletnikov. Deklice lahko konkurirajo fantom le pri storitvi kaznivih dejanj ponarejanja listin, goljufijah in tatvinah, pri ostalih dejanjih pa so zastopane v zelo majhnem številu. Le v letošnjem letu smo evidentirali v zvezi z dekleti tudi kaznivo dejanje umora in poskusa umora.

Za kaznivo dejanje, za katero se je kasneje ugotovilo, da so ga storili mladoletniki, se je v letu 1989 zvedelo od oškodovanih oseb kar v 28,66 %. Delavci milice so z lastno dejavnostjo

odkrili 1443 kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki, kar je 36,64 %. Kriminalistična služba Slovenije ima v letu 1989 pod lastno dejavnostjo oziroma rubriko, »kako se je zvedelo za kaznivo dejanje«, vpisanih 134 kaznivih dejanj.

V letu 1989 je bil pripor za mladoletnike odrejen v 10 primerih in sicer na UNZ Kranj, Novi Gorici in UNZ Ljubljana-mesto.

Oglejmo si še alkoholizem in izvrševanje kaznivih dejanj med mladoletniki. V lanskem letu je bil mladoletnik pri izvrševanju kaznivega dejanja vinjen 286-krat ali v 6,3 % primerov, v letošnjem letu pa 249-krat, kar je 4,6 %. Značilno je tudi, da je alkoholizem prisoten predvsem pri določenih vrstah dejanj, na prvem mestu je poškodovanje tuje stvari (120), velika tatvina (39), tatvina (35), goljufija (18), pri ostalih kaznivih dejanjih pa ne presega po 10 primerov.

Evidentirana kazniva dejanja, ki so jih storili otroci, se niso tako povečala kot v preteklih letih, delež se je povečal le za 6 %. Za 6 % se je povečalo tudi število otrok, storilcev kaznivih dejanj.

UDK 343.3/7(497.12)»1989«

Crime in Slovenia in 1989

Edo Posega, Head of Division, Department for Crime Repression at Republic Secretariat for Internal Affairs of Slovenia, Ljubljana

After several consecutive years of decline in criminal offences, the incidence of crime has again been on the increase for the last two years. As in the previous year, the major part of the rise in crime is due to the increase in crimes against social and private property. A decline in economic and political offences has again been observed.

39,967 offences were notified, of which the police succeeded in investigating 22,266 criminal offences or 55.7 per cent. Public prosecutor's offices in Slovenia, other republics and provinces notified 27,888 suspects. The number of juvenile delinquents as well as of children who have committed criminal offences has increased too.

The most threatened type of property in 1989 was a motor vehicle. The current years has also confirmed that the most profitable business among property crimes is car thefts, especially in a foreign

country, and then the sale of these cars in Slovenia. What is surprising is the decline of criminal offences with elements of violence; however, two attacks on security vehicles for transporting money were noted.

The causes of the decrease in the number of economic criminal offences could be explained by changes in penal legislation and other legal provisions on the ground of which certain acts ceased to be criminal offences in the last quarter of 1989. Criminal offences against the management of social means and natural resources predominate. In 1989, a slight increase in the crime trend was observed again in criminal offences of corruption, which could be attributed to the more severe economic and social situation and conditions of life which in 1989 were still predominantly marked by hyperinflation.